

➤ ”Vad ska man göra när folk är offline?”
Sähköposti, sosiaalinen media ja
vuorovaikutuksen dynamiikka Kaj
Korkea-ahon ja Ted Forsströmin
nuortenromaanisarjassa *Zoo!*

—

Heta Marttinen

[A]

ikana, jolloin äärimmäisen nopeat ja laajalla alueella vaikuttavat mediat viettävät voitonjuhlaansa, ja vaarana on kaiken kanssakäymisen latistuminen samanmuotoiseksi ja yhdenmukaiseksi kuoreksi, kirjallisuuden tehtävänä on toimia viestimenä niiden kesken, jotka ovat erilaisia erilaisuutensa vuoksi, ei tasoittaen vaan ylistäen eroavuutta kirjalliselle kielelle ominaisella tavalla. (Calvino 1999, 53.)

Italo Calvino kirjoitti Amerikan luentoihinsa lukeutuvan ”Nopeus”-esseen jo 40 vuotta sitten, 1980-luvun alussa, mutta teksti on edelleen ajankohtainen. 2000-luvun ensimmäisten vuosikymmenten aikana mediakenttä, sosiaalinen vuorovaikutus ja viestintäteknologiat ovat olleet voimakkaassa muutoksessa, ja 2010-luvun kuluessa sosiaalinen media on vakiintunut oleelliseksi osaksi monien ihmisten elämää etenkin Aasian, Amerikan ja Euroopan teollistuneissa maissa. Sosiaalisen median alustat muokkaavat sekä perinteisiä mediaformaatteja ja -sisältöjä että sosiaalista vuorovaikutusta mahdollistaessaan yhteydenpidon, ryhmäytymisen ja verkostoitumisen erityisellä tavalla ilman fyysisen läsnäolon vaadetta. Mediasisältöjen jakaminen, videopuhelut ja ääniviestit tekevät vuorovaikutuksesta kirjaimellisesti värikkäämpää ja moniaistisempaa perinteisiin puheluihin ja tekstiviesteihin verrattuna. (Esim. Lee et al. 2015, 552; Naslund et al. 2016, 114–115.) Mediakentän pirstaloituessa ja vuorovaikutuksen suoraviivaistuessa Calvino on painottanut kirjallisuuden merkitystä erilaisia ilmaisumuotoja ja näkökulmia yhdistävänä siteenä. Kirjallisuuskään ei ole immuuni median ja teknologian muutoksille. Digitaaliset ympäristöt ja teknologiat nivoutuvat kiinteästi yhteen kirjallisuuden ja kirjallisuudentutkimuksen kanssa, kuten vastikään ilmestyneessä, Hanna-Riikka Roineen ja Laura Piipon toimittamassa *Avaimen* teemanumerossa (2/2021) kattavasti osoitetaan.

Tämän artikkelin lähtökohtana on se, kuinka erilaiset (digitaaliset) kommunikaation muodot ja teknologiat sulautuvat jatkuvasti osaksi fiktiivisiä tarinamaailmoja sekä kaunokirjallisen kerronnan keinovalikoimaa (esim. Gheorghiu 2014, 48; Keskinen 2004, 383; 2005, 161–162; Pytash & Ferdig 2016; Santini 2019, 203; Weigel 2018). Tarkastelen teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen muotoja ja merkityksiä yhtäältä lajiteoreettisesta näkökulmasta, toisaalta henkilöhahmojen dynamiikan kannalta suomenruotsalaisten Kaj Korkea-ahon ja Ted Forsströmin yläkoulumaailmaan sijoittuvassa nuortenromaanisarjassa *Zoo!* (2017–2019).¹ Aloitan käsittelemällä *Zoota!* sähköpostiromaanina 2010- ja 2020-lukujen mediaympäristöissä. Asemoin Korkea-ahon ja Forsströmin kirjasarjan kirjeromaanin traditioon, sillä vaikka sähköpostiromaanilla onkin omat genrespesifit piirteensä, monet sen rakenteellisista ja muodollisista ominaisuuksista muistuttavat yhteydestä kirjeromaaniin.² Lisäksi kerrontatilanteen kontekstointi tiettyyn viestintäteknologiseen viitekehykseen on kokonaisnarratiivin tulkinnan kannalta tärkeää. Tämän jälkeen erittelen sosiaalisen median, etenkin erilaisten vaikenemisen, vastaamattomuuden ja kohtaamattomuuden

muotojen merkitystä henkilöhahmojen välisten vuorovaikutussuhteiden rakentumisessa. Keskityn kirjasarjan henkilökertojan, kahdeksaluokkalaisen Atlaksen ihmissuhteisiin. Fokuksessa on Atlaksen suhde parhaaseen ystäväänsä ja hänen sähköpostiviestiensä vastaanottajaan Elliottiin, uutena oppilaana luokalla aloittaneeseen Sarah-Lihin sekä Claudiaan, nuoreen sijaisopettajaan.

Zoo! – sähköpostiroomaani sosiaalisen median aikakaudella

Kristine E. Pytash ja Richard E. Ferdig (2016, 52) ovat todenneet nuorille lukijoille olevan tärkeää, että kirjallisuus, jota he lukevat, representoi heitä itseään ja heille tärkeitä kokemuksia, joten lasten- ja nuortenkirjallisuuden voi olettaa tarttuvan herkästi ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin (esim. Heikkilä-Halttunen 2013). Sosiaalinen media on merkittävä osa lasten ja nuorten kokemusmaailmaa, ja somen mahdollistavat teknologiat ovat sulautuneet osaksi myös 2010-luvun kotimaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Esimerkiksi Aleksi Delikouraksen *Nörtti*-kirjasarjan ensimmäisessä osassa (2012) puhelinta käytetään lähinnä matopelin pelaamiseen, tietokoneella pelaamista ja internetin käyttöä rajoittaa verkkopiuhan tyynynsä alle kätkevä äiti. Kouluympäristön ulkopuolella vuorovaikutuksen ja yhteisöjenmuodostumisen kanavana toimii ”esisosiaaliseksi mediaksi” määriteltävä IRC-Galleria (ks. Suominen et al. 2013, 41). Viimeisissä osissa henkilöhahmot toimivat luontevasti Facebookissa ja Instagramissa ja e-urheilusta on tullut varteenotettava urheilumuoto. Veera Salmen ihmistyttö Ponin ja pulun ystävydestä kertovan *Puluboi ja Ponin* -sarjan (2012–2017) ensimmäisissä osissa kertojana toimivan toripulun matkassa kulkee vain rikkinäinen radiopuhelin, mutta viimeisimmässä *Puluboin ja Ponin komerokirjassa* kaksikko kuvaa videoita Ponin älypuhelimella, ja pulu käyttäytyy kuin olisi materiaalia omalle kanavalleen kuvaava tubettaja.

Delikouraksen, Salmen sekä Korkea-ahon ja Forsströmin kirjasarjojen kaltaiset teoskokonaisuudet ilmentävät kirjoitusaikansa viestintä- ja mediaympäristön kehitystä monin tavoin, ja niitä voi luonnehtia laajemmin ”internetfiksioksi” (fictions of the Internet, Weigel 2018). Sosiaalinen media ja teknologia eivät ole vain tarinamaailmaan kuuluvia tunnusmerkittäviä elementtejä, vaan niillä voi olla myös merkittäviä temaattisia, kerronnallisia tai rakenteellisia funktioita. Sosiaalisesta mediasta tuttujen konventioiden hyödyntäminen kirjallisina keinoina toimii tärkeänä tarttumapintana. Erilaisten teknologioiden ja sosiaalisen median representaatiot eivät kuitenkaan ole vain lukijoita houkuttelevia kerronnallisia sisältöjä, motiiveja tai rakenteita, vaan sosiaalisen median arkipäiväisyydestä ja itsestäänselvydestä johtuen ne voidaan ymmärtää jopa välttämättömyytenä. (Pytash & Ferdig 2016, 52.)

Korkea-ahon ja Forsströmin kirjasarjassa on ilmestynyt kolme osaa, *Virala genier* (2017; tästä eteenpäin Z1), *Hjärtattack* (2018; Z2) ja *Kärlek plz* (2019; Z3). Kukin osa kattaa noin kuukauden ajanjakson Atlaksen kahdeksannen koulu-

vuoden alusta. Kerronta rakentuu Atlaksen Elliottille lähettämistä sähköpostiviesteistä. Juuri ennen kouluvuoden alkua Elliott on muuttanut perheensä kanssa Tynnellä merellä sijaitsevalle Uuden-Kaledonian saarelle, ja sähköpostista muodostuu kaverusten merkittävien yhteydenpitoväline. Viesteissään Atlas tekee seikkaperäisiä ja polveilevia selontekoja koulun tapahtumista, oppilaita puhututtavista asioista sekä omista mielenliikkeistään. *Zoossa!* käsittelee nuortenkirjallisuudelle tyypillisiä, yläkouluikäisen perspektiivistä merkittäviä kysymyksiä murrosiän muutoksista, identiteetin rakentumisesta sekä oman sosiaalisen paikan löytämisestä. Teemoja lähestytään humoristisella ja absurdilakin otteella, lapsille ja varhaisnuorille suunnatulle kirjallisuudelle ominaiseen tapaan (Laakso 2014a, 29), ja niiden käsittelyssä välittyy teknologian ja teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen merkitys 2010-luvun nuorten arjessa (Pytash & Ferdig 2016, 50).

Kirjasarjan visuaalisilla ratkaisuilla on keskeinen merkitys huumorin ja kokonaisnarratiivin rakentumisessa. Pentti Otsamon kuvituksessa hyödynnetään tekstin ja kuvan keskinäistä inkongruenssia ja sen huumoria luovia mahdollisuuksia (esim. Laakso 2014a, 37–38): kuvitus ei ainoastaan visualisoi ja kommentoi kerrottuja tapahtumia, usein hieman nyrjähtäneellä tavalla, vaan sen kautta visioidaan myös vaihtoehtoisia, humoristisella tavalla liioiteltuja skenaarioita. Kertomusta rytmittävässä, Atlaksen ja Elliottin piirtämässä ”Zoo”-verkko-sarjakuvassa esiintyvät eläinhahmot ja tapahtumat ovat saaneet innoituksensa kertomuksen tarinamaailman henkilöhahmoista ja tapahtumista. Sarjakuvan immateriaalista julkaisualustaa ei voi päätellä ilman kertomuksen luomaa kontekstia, vaikka kirjasarjan kuvituksessa muutoin hyödynnetäänkin sähköpostiteknologian tunnusmerkkejä. Kuvitus esitetään Atlaksen tekeminä piirroksina, jotka hän on liittänyt viesteihinsä jpg-tiedostomuodossa. Kuvien koodaukset, kuten esimerkiksi ”<Bifogad fil: theend.jpg>”, on painettu haalealla ja pikselisellä fontilla ja sijoitettu useimmiten kuvan yläpuolelle. Taitto kiinnittää huomion kirjaformaatin materiaaliseen ja monimediaaliseen luonteeseen (Laakso 2014b, 89). Teksti ja kuvitus asettuvat kertomuksen kokonaisuutta rakentavaan dialogiin, ja teknologia, joka eri elementtien keskinäisen sijoittelun myötä korostuu, on nimenomaan koodeksi, ei älylaite tai tietokone (vrt. Gheorghiu 2014, 50).

Sähköpostiromaanin geneerisistä ominaispiirteistä 2000-luvun alussa kirjoittanut Mikko Keskinen (2005, 147) puhuu ”kirjeen luonteen muutoksesta” viitatessaan perinteisten kirjeiden käsin kirjoittamisen ja niiden postitse lähettämisen väistymiseen aineettomien sähköpostien tieltä. Sosiaalisen median aikakaudella ei voida puhua yksittäisen viestinnänmuodon vaan koko viestintä- ja vuorovaikutuskulttuurin muutoksesta. Korkea-ahon ja Forsströmin kirjasarja asettuukin mielenkiintoisella tavalla historiallisen lajitradition ja modernien viestintäteknologioiden rajapinnalle. *Zoossa!* erilaiset pikaviestimet ja yhteisöpalvelut kommenttikenttineen ovat tarinamaailman tasolla merkittävässä osassa henkilöhahmojen keskinäisten suhteiden ja vuorovaikutuksen rakentumisessa. Koulun viraaleimmat ja puhutuimmat asiat tapahtuvat sosiaa-

lisessä mediassa ja sen liepeillä. Kerronnan tasolla henkilöhahmojen kesken käyty dialogi rakentuu osin kommenttikentissä tai pikaviestimissä käydyistä keskusteluista (vrt. esim. Santini 2019, 211–213), jolloin reaali maailman pikaviestisovelluksista tuttu keskustelurakenne toimii lajityypillisenä autenttisuutta luovana elementtinä. Samalla kirjasarjassa toteutuvat monet muut klassisen kirjeromaanin konventiot: kerronnan yksinäisyys ja epäjatkuvuus, tunnustuksellinen pohjavire sekä viestien päätyminen ulkopuolisen hahmon luettaviksi ja sen seurauksena arkaluontoisenkin sisällön paljastuminen, millä on juonen kannalta oleellinen merkitys (Altman 1982, 47–48, 59, 169–170; Keskinen 2004, 388; 2005, 150).

Kirjoitettu kommunikaatio on aina katkonaista ja viipyilevää. Perinteisissä kirjeromaaneissa epäjatkuvuus juontuu paitsi kirjeen kirjoittamiseen käytetystä ajasta, myös materiaalisen kirjeen matkanteosta lähettäjältä vastaanottajalle. Periaatteessa sähköposti ja muut digitaaliset viestintämuodot häivyttävät viiveen olemattomiin ja mahdollistavat reaaliaikaisen viestinvaihdon maapallon vastakkaisillakin puolilla olevien henkilöiden välillä, mikäli molemmat ovat yhtä aikaa laitteidensa äärellä (vrt. Keskinen 2005, 152). Nykyään älylaitteisiin ladattavat sovellukset ja näytölle ja ilmoituskeskukseen ponnahtavat ilmoitukset hämärtävät viestintäkanavien eroja, mutta kuten jatkossa tuon esille, *Zoossa!* sähköpostiformaatti toimii kirjeenkaltaisena reaali maailman intensiivisistä ja impulsiivisista vuorovaikutustilanteista etäännyttävänä muotona. Tällöin sähköpostin luonne epäjatkuvuuden ja viestinnällisen viiveen sallivana viestintämuotona korostuu ja teknologian häivyttämää ajallista viivettä kompensoidaan maantieteellisestä etäisyydestä seuraavalla aikaerolla. Aikaeroa ei ilmoiteta, mutta kun Atlas eräässä kello 16:22 lähettämässään viestissä toteaa Elliottin olevan nukkumassa, sen voi olettaa olevan huomattava. Australiasta itään ja Uudesta Seelannista pohjoiseen sijaitsevan Uuden-Kaledonian ja Suomen välinen aikaero on yhdeksän tuntia.

Kirjeen tapaan sähköposti on alleviivatun kirjallinen ja kommunikatiivinen kerronnan muoto, joka kiinnittää huomion kerronnan välineellisyyteen ja välittyneisyyteen. Viestintämuotojen teknologisten ominaispiirteiden ja tunnusmerkkien hyödyntäminen on oleellinen lajityypillinen ja kerronnallinen tyylikeino. Esimerkiksi lähetystiedot asemoivat kerronnan tiettyyn viestintäteknologiseen viitekehykseen ja jäsentävät kerrontaa perinteisen lukujaon tavoin. *Zoossa!* tiedot esitetään seuraavasti:

Torsdag, 5.10, kl. 04:22
Till: <Elliott> elliott@zoo.xyz
Från: <Atlas> atlas@zoo.xyz
Ämne: <Inget ämne> (Z2, 178)

Samalla kun lähetystiedot, sähköpostiviestinnän kenties konventionaalisin tunnusmerkki, toimivat kirjeromaanien toimituksellisen aineksen kaltaisena

todenkaltaisuutta luovana elementtinä, ne voivat sisältää temaattisesti tai kerrontatilanteen kontekstoinnin kannalta oleellista informaatiota (Gheorghiu 2014, 50; Keskinen 2005, 153–154). Niin viestien aiheista kuin lähetyssajasta voidaan päätellä esimerkiksi se, millaisessa tunnetilassa Atlas kirjoittaa. Siteeraamani lähetystiedot ovat viestistä, jonka Atlas on kirjoittanut saatuaan tietää Sarah-Lin lukeneen hänen ja Elliottin välistä viestinvaihtoa ja suuttuneen ylenkatseisesta tavasta, jolla Atlas on kirjoittanut muista oppilaista. Yön tunteina Atlas pohtii, kumpi on pahempi, lukea salaa toisen viestejä vai kirjoittaa parhaalle ystävälleen rehellisesti, mitä muista ajattelee.

Aihekenttiin kumuloituvat ”Re:”-tunnisteet osoittavat Elliottin osallistuvan aktiivisesti viestinvaihtoon, vaikkei tämän omaa ääntä kertomuksessa juuri kuullakaan. Atlas siteeraa ystävänsä viestejä lähinnä kommentoidakseen suoraan yhtä yksittäistä asiaa. Näennäisestä vaikenemistaan huolimatta Elliottin rooli on kertomusta eteenpäin vievän dynamiikan kannalta merkittävä. Hänen vai- ja poissaolonsa on sekä lajityyppillinen piirre että koko kertomuksen alkusysäys: jos hän ei olisi joutunut muuttamaan, kaveruksilla ei olisi syytä yhteydenpitoon sähköpostitse. Lisäksi kertomuksen ensisijaisena vastaanottajana ja kertojan parhaana ystävänä Elliottin voi katsoa määrittävän sekä kertomuksen sisältöjä että kerronnan tyyliä. Yksittäisetkin sitaatit Elliottin viesteistä ovat tärkeitä, sillä näissä hetkissä hänen persoonallisuutensa representoituu kertomukseen suoraan (Altman 1982, 51, 138), mikä konkretisoi Atlaksen ja Elliottin keskinäisen suhteen luonteen. Heidän kommunikaatiotaan sävyttää hyväntahtoinen sarkasmi, mutta myös naiivi ajattelemattomuus tai kategorisuus, joka ilmenee etenkin tavassa kertoa muista henkilöihahmoista. Moraalisesti kyseenalaiset tulkinnat henkilöihahmoista ja tapahtumista voidaan nähdä signaalina epäluotettavasta kertojasta, mutta on huomattava, että epäluotettavuus voi viitata useampaankin kertojaa määrittelevään ominaisuuteen (ks. Marttinen 2015, 232).

Ansgar Nünning korostaa epäluotettavan ja epäuskottavan kertojan eroa. Kun kertoja on epäluotettava, kertojan esitys tarinamaailmasta kyseenalaistuu; kertojan ollessa epäuskottava kyseenalaistuu hänen ilmentämänsä arvomaailma ja normisto (Nünning 1997, 89). Atlas on kertojana ennen kaikkea *epäuskottava*, mikä ei yksioikaisesti tarkoita sitä, että hänen kertomuksensa luotettavuus kyseenalaistuisi. Pohtiessaan sähköpostiformaatin etuja Atlas kuitenkin ikään kuin flirttailee sen mahdollisuuden kanssa, jonka kerrontatilanne ja kerronnan välineellisyys epäluotettavuudelle avaa: ”Du kan inte factchecka mina påståenden. Just nu sitter jag här med Tessie i famnen. HEJ ELLIOTT TIHI. Det där skrev Tessie. Jag ska strax ta en paus och grovhångla. / [–] (TIHI TIHI TIHI TIHI / Tessie, ge tillbaka tangentbordet, jag skriver med Elliott nu [–]”. (Z1, 88–89.) Atlas kiteyttää yhden nähdäkseni keskeisen henkilökertojan luotettavuuteen liittyvän piirteen: vaikkei jokainen yksityiskohta kertojan esityksessä olisikaan todennettavissa, se voidaan kuitenkin esittää uskottavalla ja todenmukaisella tavalla (ks. Marttinen 2015, 226). Samalla hän demonstroi Tessien läsnäoloa niin liioitellusti, ettei se ole edes uskottavaa.

Atlaksen auktoriteettiasema kertojana on joka tapauksessa selvä. Konkreettisin ja kiintoisin osoitus sekä kertojan subjektiivisesta ja autoritaarisesta asemasta suhteessa kertomaansa että kerronnan välineellisyydestä ovat henkilöhahmojen väliset dialogit. Dialogien kautta henkilöhahmojen kokemusmaailman ja tarinan tapahtumien on perinteisesti ymmärretty välittyvän suoraan ja neutraalisti, ilman kertojahahmon väliintuloa, mahdollisia arvostelmia ja tulkintoja (Thomas 2012, 15–16). *Zoossa!* tämä ei päde, sillä suusanallisina esitetyt dialogitkin ovat yksinomaan Atlaksen kirjallisesti rekonstruoimia versioita kertomuksen reaali maailman keskusteluista.

Aina paikalla?

Sarah-Li är borta. Det har inte hörts nånting av henne sen i går vid skolbus-sarna. Nada. Ingenting.

Hon svarar inte på meddelanden, hon har inte skrivit nånting nånstans. Hon var online senast för *nitton timmar* sen. (Z1, 143; kursiivi alkup.)

Atlas päätyy koulun johtokunnan oppilasjäsenehdokkaaksi. Päivää ennen tärkeää vaalikeskustelua Sarah-Li jää pois koulusta, katoaa sosiaalisesta mediasta eikä vastaa viesteihin. Sarah-Li on luvannut auttaa keskusteluun valmistautumisessa. Epätietoisuus tytön voinnista saa Atlaksessa aikaan ristiriitaisia tunteita, joita hän purkaa Elliottille: ”Egentligen borde jag strunta i Sarah-Li. Egentligen borde jag vara fly förbannad på henne. [--] Otroligt fräckt att bara försvinna så där, dagen före valdebatten!” (Z1, 154.) Selittämätön katoaminen herättää pojassa ärtymystä, mutta ennen kaikkea hän on huolissaan. Tähän sekä Atlaksen kipuiluun tunteidensa kanssa viittaa muotoilu ”*egentligen borde*”: itse asiassa hänen *pitäisi* olla vihainen ja vähät välittää – mutta niin ei ole. Kun Sarah-Li parin päivän päästä ottaa yhteyttä, huojennus on ilmeinen: ”Hon lever!” (Z1, 166). Tapaus ilmentää henkilökertojan tunteiden ambivalenssia, mutta on myös esimerkki siitä, miten erityisesti sosiaalinen media on tehnyt sosiaalisista suhteista ja yhteydenpidosta välittömämpää, hektisempää ja impulsiivisempää.

Atlas pohtii toistuvasti tavoitettavissa olemista ja vuorovaikutusta muiden kanssa, mikä osoittaa, miten erilaisia funktioita eri viestintäkanavilla henkilöhahmojen välisten suhteiden rakentumisessa on. Kun Atlaksen ja Sarah-Lin välit eskaloituvat uudelleen kirjasarjan toisessa osassa, poika tuskailee, ettei saa yhteyttä kehenkään. Hän kuitenkin kirjoittaa tilanteesta parhaalle ystävälleen tiedostaen, ettei missään tapauksessa tule saamaan välitöntä vastausta: ”Alla är offline just nu – Sarah-Li, Tessie, Miniturken, ingen är där. Och du sover”. (Z2, 170.) Sähköposti antaa Atlakselle mahdollisuuden jäsentää omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan ilman jatkuvan läsnäolon tai välittömän reagoinnin vaadetta.

Etenkin vertaissuhteissa somen kautta yhteyttä pitävien välillä on usein vahva side myös aktuaalisissa maailmassa (ks. Hinton & Hjort 2013, 38), joten

*Sosiaalinen media ja teknologia eivät ole vain
tarinamaailmaan kuuluvia tunnusmerkittämiä
elementtejä, vaan niillä voi olla myös merkittäviä
temaattisia, kerronnallisia tai rakenteellisia funktioita.*

verkkovälitteinen viestintä toimii fyysisen vuorovaikutuksen jatkeena ja täydentäjänä. Myös *Zoon!* maailmassa henkilöhahmot viestittelevät toisilleen koulupäivän aikana ja etenkin sen jälkeen ollessaan fyysisesti erossa toistaan (vrt. Santini 2019, 210). Reaaliaikaiset ja mobiilit, aina mukana kulkevat viestintämahdollisuudet luovat illuusion siitä, että viestinnän osapuolet olisivat jatkuvasti tavoitettavissa. Siinä missä pikaviestisovelluksien oletusasetuksina olevat paikallaolotiedot ja lukukuittaukset vahvistavat tavoitettavuuden illuusiota, kaikkialle levinneen internetin aikakaudella kasvaneiden sukupolvien vuorovaikutussuhteiden perusoletus on nimenomaan jatkuva yhteydessä oleminen muihin (esim. Richards & David 2020, 386). Atlakselle ajoittainen välittömän yhteyden puute muodostuu jopa eksistentiaaliseksi kysymykseksi:

Vad ska man göra när folk är offline? Om man inte kan kontakta dem på nåt sätt? Pappa brukar tala om hur det var innan alla hade egen telefon, när man var tvungen att ringa hem till folks föräldrar för att ta reda på var en kompis befann sig. Man hade ingen aning om vad folk sysslade med. Kändes det så här jävligt? Jag skulle bli galen. (Z1, 146.)

Atlas kokee epämiellyttävänä muiden vastaamattomuuden ja sen, ettei tiedä mitä he puuhailevat. Pohdinnoissa ilmenee sosiaalisen median menestyksen avain. Tunne joukkoon kuulumisesta on ihmisyksilön luontainen tarve ja tärkeää niin henkiselle kuin fyysiselle terveydelle, ja juuri *paitsi jäämisen pelko* (*Fear of Missing Out*, FoMO) ajaa ihmisiä sosiaalisen median aktiivikäyttäjiksi (esim. Roberts & David 2020, 386–387). Ihmiset ovat sisäsyntyisesti sosiaalisia ja uteliaita eläimiä. ”Always on” -elämäntavasta kirjoittanut danah boyd (2012, 73) toteaa, että verkkovälitteinen vuorovaikutus ja sosiaalinen media ovat omiaan vastaamaan perusinhimillisiin ominaisuuksiin, kuten uteliaisuuteen, tiedonjanoon ja sosiaalisten kontaktien tarpeeseen, vieläpä siten, että kontrolli sekä kontaktien että informaation määrästä ja laadusta säilyy (ainakin näennäisesti) yksilöllä itsellään. Hän myös huomauttaa, ettei se, että yksilö on jatkuvasti

online-tilassa ja kytköksissä erilaisiin verkko- ja sosiaalisen median yhteisöihin, tarkoita sitä, että hän olisi aina *kaikkien* tavoitettavissa (boyd 2012, 72).

Tänä päivänä verkossa tapahtuva vuorovaikutus on niin oleellinen osa sosiaalisia suhteita, että verkkovälitteiseen ja fyysiseen kanssakäymiseen perustuvia sosiaalisia konteksteja on melko mahdotonta kategorisesti erottaa toisistaan. Kuten reaali maailman vuorovaikutussuhteissa, myös verkkoviestinnässä on erilaisia sosiaalisia konteksteja, jotka määrittävät sitä, milloin ja keiden tavoitettavissa yksilö kulloinkin on (boyd 2012, 72). Vastaamattomuus voi olla vaikenevan osapuolen tietoinen ja aktiivinen valinta, vaikka se vastausta odottavan näkökulmasta vaikuttaisikin turhauttavalla välinpitämättömyydeltä tai passiivisuudelta, jopa passiivisaggressiivisuudelta. Samalla pitkät ja selittämättömät hiljaisuudet, vastaamattomuus ja poissaolo sosiaalisen median kanavista näyttäytyvät häiriönä vuorovaikutussuhteessa sinänsä, mikä *Zoossa!* konkretisoituu Atlaksen ja Sarah-Lin suhteen kehityksessä.

Verkkoviestinnän katkokset ja kytkökset

Sarah-Lin ja Atlaksen kommunikaatiokatkos ratkeaa nopeasti ja saa selityksensä Sarah-Lin ”juhlatuuleksi” kutsumastaan apatian ja voimattomuuden tilasta. Kaksikon välit joutuvat pian koetukselle vakavammalla tavalla Sarah-Lin luettua Atlaksen ja Elliottin sähköposteja. Yksityinen viestinvaihto, niin pikaviestittely kuin kirjeen- tai sähköpostinvaihto, on lähtökohtaisesti luottamuksellista yhteydenpitoa. Kirjeromaanin traditiossa viestinvaihto on salaista toimintaa, mutta materiaaliset kirjeet voivat päätyä väärin käsiin, jolloin salassa pidettävä, jopa tunnustuksellinen sisältö paljastuu (Altman 1982, 59). Periaatteessa sähköpostiviestinnän immateriaalisuus suojaa sisältöä (ks. Keskinen 2004, 388), mutta sähköpostitkin voivat päätyä ulkopuolisten luettaviksi, joko tietomurron seurauksena tai huolimattomuuden takia, kuten Atlaksen ja Elliottin viestinvaihdolle käy. Jäätyään hetkeksi yksin johtokunnan oppilasjäsenille tarkoitettuun huoneeseen Sarah-Li erehtyy lukemaan Atlaksen tietokoneelle auki jättämiä sähköposteja huomattuaan, että niissä puhutaan hänestä.

Asia paljastuu Atlakselle joitakin päiviä myöhemmin tytön ryöpyttäessä häntä viestien sisällöstä. Vaikka toisen henkilökohtaisten viestien lukeminen on lähtökohtaisesti väärin, myös Sarah-Lin tuohtumus on perusteltua. Atlas on kirjoittanut kyseenalaiseen sävyyn monista koulunsa oppilaista, erityisesti Sarah-Listä, joka on älykäs ja kiehtova mutta vaikeaselkoinen, sekä useimpien poikien ihailemasta kauniista muttei Atlaksen mittapuulla erityisen fiksestä Tessiestä. Esimerkiksi kun Atlas kouluvuoden alussa kertoo Tessien naisellisestä muodonmuutoksesta ja siitä, kuinka tyttö ei huomaakaan häntä, hän näkee tilanteessa potentiaalisen sarjakuvaidean: ”Vi kunde kanske göra nåt av det här till Zoo? Typ en flodhästtjej med så enorma bröst att hon inte kan se ordentligt, och så trampar och krossar hon alla hamsterkillar och råttpojkar

som kommer för nära?” (Z1, 14.) Humoristisesta otteesta huolimatta etenkin kuvaukset Tessiestä ovat toisinaan korostuneen seksistisiä, vähätteleviäkin. Kuten todettu, kuvaukset kyseenalaistavat Atlaksen uskottavuutta kertojana, mutta ne myös johtavat Atlaksen ja Sarah-Lin törmäyskurssille. Ennen kuin syy Sarah-Lin käytökselle selviää, Atlas koettaa tavoitella tyttöä ja tiettyyn rajaan asti myös ymmärtää tätä:

Jag har försökt få tag i henne ända sen i måndags, men hon har vägrat svara eller ens titta åt mitt håll [--]. I morse blev sedan hennes beteende så galet att jag gav upp alla försök att förstå henne, då hon tydligen BLOCKERADE mitt nummer, så mina meddelanden inte ens går skicka! (Z2, 172.)

Atlas pitää kiinni siitä, että hänellä on ollut oikeus kirjoittaa niin kuin on kirjoittanut, vaikka välikirjo Sarah-Lin kanssa saakin hänet surulliseksi. Johdonmukaisena toimintana viestien sivuuttaminen tai vastaaminen vasta pitkän ajan kuluttua voi aiheuttaa toisessa osapuolella epätietoisuuden ohella voimakkaita kielteisiä tunteita ja kokemuksen siitä, että on tullut laiminlyödyksi ja ulossuljetuksi, oli ihmissuhteen syvyys tai syy vastaamattomuuteen mikä tahansa (Douglas 2008, 204). Voidaan puhua *kyberostrakismista*, verkkovälitteisestä huomiotta jättämisestä tai eristämisestä tavalla, joka aiheuttaa sen kohteeksi joutuvassa sekä henkistä että sosiaalista kipua (esim. Williams et al. 2000, 749–750; Douglas 2008, 203). Epäsosiaalisia verkkoviestinnän muotoja vuosituhaten vaihteessa tutkineet Kipling D. Williams, Christopher K. T. Cheung ja Wilma Choi ovat todenneet, että kyberostrakismi voi olla paljon monisyisempää kuin siihen rinnastettava huomiotta tai ulkopuolelle jättäminen fyysisessä kanssakäymisessä. Tietoisesta vastaamatta ja huomiotta jättämisestä lisäksi teknologiavälitteisessä viestinnässä on läsnä myös mahdollisuus, ettei viesti teknisten syiden takia välitykään vastaanottajalle. (Williams et al. 2000, 750.) Toisaalta Karen M. Douglas (2008, 204) on huomauttanut, että juuri internet viestintäkanavana tekee toisten ihmisten eristämisestä ja huomiotta jättämisestä helppoa. Esimerkiksi toisen käyttäjän blokkaaminen somealustalla tai puhelinnumeron asettaminen estolistalle korostavat kyberostrakismin monisyisyyttä, sillä kyse on sekä käyttäjän tietoisesta että viestintäteknologian mahdollistamasta toiminnasta.

Koska ei voi lähestyä tyttöä muuta kautta, Atlas päätyy kirjoittamaan anteeksipyyntönsä sähköpostitse (Z2, 221–223). Sähköposti antaa Atlakselle mahdollisuuden ilmaista ajatuksensa ja selittää käytöstään ja koettaa näin rakentaa siltaa hänen ja Sarah-Lin välille. Sarah-Li ei kuitenkaan vastaa viestiin, ja hetkellinen helpotus, jonka Atlas viestin kirjoittamisesta sai, vaihtuu katumukseksi:

Att skriva det där mejlet var som att klia ett myggbett. Eller som att äta en hel megapåse chips. För tillfället kändes det bra. [--]

Det har varit hemska dagar. Jag har suttit i Källarkontoret varje rast och väntat på att hon ska dyka upp. [--] Jag har refreshat mejlen två miljoner

gång. Varje gång telefonen vibrerar har jag sprätt till och utstött hamsterlika ljud. Men det kommer aldrig något svar, det är aldrig hon. (Z3, 13.)

Sen lisäksi, että Atlas kuvailee oloaan varsin kouriintuntuvin vertauksin, toisteisuus hänen toiminnassaan kertoo siitä, miten voimakkaita tunteita hän käy läpi ja kuinka kipeästi hän toivoisi saavansa yhteyden Sarah-Lihin. On epäilemättä oireellista, että myöhemmin Atlas antaa ymmärtää tulleen Sarah-Lin ”ghostaamaksi” (Z3, 80). Termi tarkoittaa sosiaalisen median aikakaudella yleistynyttä ilmiötä, joka liitetään erityisesti romanttisiin suhteisiin ja netti-deittailuun mutta myös ystävyysuhteisiin (esim. Freedman et al. 2019).

Vuorovaikutus on vastavuoroista myös silloin, kun siinä on ongelmia. Ennen kun konflikti lopulta *Zoon!* kolmannen osan lopussa ratkeaa Sarah-Lin Atlakselle jättämän videoviestin edesauttamana, heidän välillään vallitsee lähes täydellinen radiohiljaisuus. Erimielisyydet katkaisevat heidän välinsä niin kertomuksen reaali maailmassa kuin sosiaalisessa mediassakin. Yritettyään aikansa ymmärtää tyttöä ja ottaa tähän turhaan yhteyttä Atlas päättää unohtaa orastavat tunteensa tätä kohtaan. Kun Sarah-Li myöhemmin ottaa itse Atlakseen yhteyttä, poika vastaa niukkaosanaisesti ja lopulta kieltäytyy Sarah-Lin sovinnon eleenä tekemästä tapaamispyynnöstä. Kylmäkiskoisuus yllättää hänet itsensäkin:

Tänkte hon faktiskt bara strunta i de senaste veckorna tystnad och allt det jobbiga och bara låtsas som om allt var okej?

[--]

Jag var faktiskt förvånad över hur lite känslor jag kände. För ett par veckor sen hade jag ju blivit överlycklig, kanske till och med för en vecka sen. Men det enda jag kunde känna nu var liksom platsen där känslorna skulle ha varit. Och där fanns bara trötthet. (Z3, 149–150.)

Kommunikaatiokatkos ei ole täydellinen, vaan heidän välillään on edelleen linkki, Tessie, joka muun muassa välittää Atlakselle Sarah-Lin anteeksipynnön. Atlaksen reaktio on nuiva: ”Jasså” (Z3, 192). Hänen tunteidensa heilahtelu ääri-laidasta toiseen kertoo, kuinka paljon Sarah-Lin käytös ja pitkittynyt selkkaus heidän välillään häneen vaikuttaa. Atlaksen lakonista suhtautumista selittää sekin, että tässä vaiheessa pojan ajatukset täyttää Sarah-Lin sijaan kuvataiteen uusi sijaisopettaja Claudia, joka on tehnyt poikaan suuren vaikutuksen heidän ensikohtaamisellaan *Zoon!* toisessa osassa: ”Hon ser ut som en blandning mellan nunna och rockstjärna” (Z2, 203). Kun he tapaavat seuraavan kerran kolmannen osan alussa, Atlas saa tietää pääsystään kuvataiteen valinnaiskurssille:

I den tomma korridoren, med farnen full av mappar och papper, stod en gudinna med uppsklavade armar.

Hon såg på mig med ett leende som lyste som silver och sa: ”Du är utvald.”

Jag tror jag slutade andas för ett tag. [--]

”Vad vill du att jag ska göra?” flämtade jag, beredd att lämna jorden och följa med henne i paradiset. (Z3, 43.)

Atlaksen ja Claudian ensimmäiset kohtaamiset on ladattu kristinuskosta kumpuavalla metaforiikalla, joka assosioi hyveellisyyteen, neitseelliseen puhtautteen ja vilpittömyyteen, mutta myös palvontaa lähenevään naiiviin ja sokeaan ihailuun. Tämä kaksinapaisuus kiteytyy siinä, millaisena Atlas Claudian ensi kerran näkee: toisensa vastakohdat, siveellisyyttä ja hyvyttä edustava nunna ja ihailun kohteena oleva rocktähti, sulautuvat Atlaksen mielessä täydellisyyttä edustavaksi jumalalliseksi ilmestykseksi.

Valinnaiskursseilla Atlas pyrkii parhaansa mukaan kiinnittämään Claudian huomion. Hän jää tunnin päätteeksi viivyttelemään luokkaan muiden oppilaiden lähtiessä (Z3, 109, 154), perspektiiviharjoituksissa hän piirtää tarkoituksella väärin, jotta Claudia tulisi kertomaan sen hänelle ja neuvoisi samalla, kuinka tehdä oikein (Z3, 153–154). Muutoin Atlas ei Claudiaa tarinan aktuaalissa maailmassa juuri lähesty vaan kiinnittää huomionsa sosiaaliseen mediaan. Hän huomaa Claudian käyttäjäprofiilien olevan yksityisiä, mutta löytää tämän julkisen Youtube-kanavan: ”Hon filmar korta time-lapse-videor av naturen och stjärnhimlen och så. På några ställen flimrar hon också själv förbi. I ett klipp gör hon upp en lägereld vid en sjö. Det är min favorit. Jag har tittat på det säkert tjugo gånger”. (Z3, 81.) Atlas reflektoi suhdettaan Claudiaan tai lähinnä tämän sosiaaliseen mediaan itseironiseenkin sävyyn. Hän muun muassa toteaa, että Claudian Youtube-kanavasta on muodostunut hänen elämänsä keskeisin sisältö (Z3, 201). Tämä on huomionarvoista: Atlas ei suoranaisesti tunne Claudiaa, vaan muodostaa tästä mielikuvan tämän ulkoisen olemuksen ja saatavilla olevien somesisältöjen kautta. Luontoaiheiset time-lapse-videot, joissa Claudia vain vilahdelee, ovat samanaikaisesti sekä riittävän persoonallisia että persoonattomia. Atlakselle avautuu niiden kautta välähdyksiä Claudian elämästä ja mielenkiinnon kohteista, mutta ne eivät päästä liian lähelle vaan jättävät tulkinnanvaraa ja tilaa mielikuvitukselle. Atlaksen pohdintoista välittyy teinikäisen ihastuksen lisäksi pakkomielteenomainen ja kyseenalaistamaton ihailu sijaisopettajaa ja tämän tuotoksia kohtaan: ”Ja, jag är väl en stalker då. Men för att citera GUD: Må den som aldrig har letat upp bilder på den man gillar kasta den första stenen”. (Z3, 81.)

Stalkkeri eli vainoaja on voimakkaan negatiivisilla konnotaatioilla latautunut määritelmä, jopa silloin kun puhuja viittaa itseensä. Atlaksen lähinnä sarkastinen tapa todeta asia ja pyrkimys – jälleen kerran raamatullisin sanankääntein – oikeuttaa omaa käytöstään ei sanottavammin laimenna siihen kytkeytyviä mielle yhtymiä. Vihapuhe sekä ahdistelu ja häirintä eri muodoissaan ovat yleisiä verkkokeskustelun piirteitä. Tutkimuksessa muun muassa *kyberstalkkaukseksi* kutsuttu teknologiavälitteinen häirintä tai ahdistelu, jota juridisessa kielenkäytössä voisi nimittää myös viestintärauhan rikkomiseksi,

on usein aggressiivista ja uhkaavaksi koettua toimintaa. Lievimmillään se on yletöntä viestien lähettelyä tai soittelua, äärimmillään seksuaalisesti latautuneen, suoran pornografisen tai viruksia sisältävän materiaalin lähettämistä. (Finn 2004, 469; Douglas 2008, 207; Strawhun et al. 2015, 141–142.) Atlaksen toiminta on pintapuolisesti kaikkea muuta. Hän ei pommita Claudiää eikä toimi aggressiivisesti tai hätiköidysti, vaan pikemminkin epäroï aikansa ennen kuin rohkaistuu lähettämään kaveripyynnön (Z3, 146) ja kommentoimaan suosikkivideoitaan (Z3, 181). Jenna Strawhun kollegoineen (2015, 142–143) on kuitenkin huomauttanut, että tarkasteltaessa kyberstalkkauksen haitallisuutta, painoarvoa tulee antaa viestinnän sisällön ja frekvenssin ohella nimenomaan sille, miten vastaanottaja kokee yhteydenotot.

Claudia ei reagoi Atlaksen lähentymisyrityksiin näennäisesti millään tavalla. Hän ei hyväksy kaveripyyntöä eikä reagoi kommenttiin. Samankaltainen tilanne, joka Sarah-Lin kanssa on aiheuttanut Atlaksessa ensin huolta, sitten ärsytystä ja lopulta päätöksen antaa olla, saa pojan nyt epätoivoiseksi ja pois tolaltaan. Hän listaa syitä Claudian vastaamattomuudelle ja koettaa ”järkeistää” tilanteen. Atlas pohtii vaihtoehtoa, ettei Claudia yksinkertaisesti halua häntä millään muotoa kaverikseen. Samalla hän pyrkii selittämään tilanteen omalta kannaltaan parhain päin spekuloiden epätodennäköisillä syillä, jotka estävät Claudiää vastaamasta (hän on unohtanut, kuinka kaveripyyntöjä hyväksytään, hänellä on akuutti, vastaamisen estävä sormikipu jne.). Pian sen jälkeen, kun Atlas on lähettänyt uuden kommentin suosikkivideoonsa, hymynaamaemojilla varustetun riimitellyn ”November, november – jag kan värma dina händer” (Z3, 202), hän huomaa, että Claudian kanava on kadonnut, ja tajuaa menneensä liian pitkälle. Myös Claudian ulkoinen olemus, elekieli ja käytös Atlasta kohtaan muuttuu varautuneeksi, väkimmäiseksi ja vähäsanaiseksi: ”Claudia fick något nästan skrämt i blicken så fort jag kom nära. [-] Hon såg på mig sammanlagt FYRA gånger, och varje gång var hon lika naturlig och avslappnad som en brottsling som ser en polisbil närma sig”. (Z3, 211.)

Atlas on jo aikaisemmin kyseenalaistanut oman käytöksensä suhteessa Claudiään: ”Varför gör jag så här? [-] Vad tänker jag att ska hända? Att vi ska bli ihop?” (Z3, 184.) Yhtäältä hänen ihailunsa vaikuttaa vilpittömältä ja pahaa tarkoittamattomalta. Toisaalta hänen periksiantamattomuutensa ja reaktionsa siihen, kuinka Claudia reagoi (eli on reagoimatta) hänen epämuodollisiin yhteydenottoyrityksiinsä, osoittaa myös hänen ymmärtämättömyyttään siitä, kuinka oma toiminta ja tunteet voivat vaikuttaa toiseen. Sen sijaan hän järkeilee Elliottille kuinka ihastuminen Claudiään on saanut hänet unohtamaan tunteensa Sarah-Litä kohtaan (Z3, 180). Atlas alkaa ymmärtää käytöksensä vaikutuksia luokkakaverinsa Justuksen haastaessa hänet pohtimaan, miltä hänestä itsestään tuntuisi, jos joutuisi vastaavanlaisen ei-toivotun ihailun kohteeksi. Tällöinkin hän pyrkii aluksi projisoimaan omat tunteensa Claudiään: ”Jag vill ju att hon ska känna likadant” (Z3, 218).

Sosiaalinen media ja digitaalisuus tekevät sosiaalisesta vuorovaikutuksesta välittömämpää, mutta myös välineellistynyttä: ihmissuhteita on mahdollista sekä luoda että rikkoa hiirtä klikkaamalla tai älypuhelimien näyttöä täppäämällä (vrt. Strawhun et al. 2015, 142). Sarah-Li blokkaa Atlaksen ja lakkaa seuraamasta ”Zoota”. Kolmannen osan lopussa saadaan vahvistus heidän sovinnolleen, kun Atlas huomaa puhelimessaan kaksi ilmoitusta Sarah-Liltä: ”Jag godkände båda två” (Z3, 253). Claudia ei koskaan vastaa Atlaksen kaveripyyntöön ja sen sijaan, että estäisi yksinomaan Atlaksen, hän poistaa Youtube-kanavansa kokonaan. On sinänsä mielenkiintoista, että Sarah-Lin suhteen Atlas sietää henkilökohtaisen blokkauksen ja vasta se, että tyttö lakkaa seuraamasta verkkosarjakuvaa, saa hänet reagoimaan. Se, että Claudia poistaa oman kanavansa on Atlaksen skenaarioissa toiseksi pahin vaihtoehto – suurempi painajainen olisi ollut se, että Claudia olisi tyytynyt estämään yksinomaan hänet (Z3, 201). Atlaksen ristiriitaiset reaktiot suhteessa Sarah-Lin ja Claudian somekäyttäytymiseen kertovat sekä siitä, millainen merkitys somealustoilla on henkilöhahmojen suhteiden muodostumisessa, että siitä, millaisiksi henkilöhahmojen väliset suhteet aktuaalissa tarinamaailmassa muodostuvat.

Päätäntö

Kaj Korkea-ahon ja Ted Forsströmin 2010-luvun lopun koulumaailmaan sijoittuvassa *Zoo!* -sarjassa sosiaalinen media ja muut verkkoviestintäkanavat representoituvat sekä tarinamaailman sisäisinä elementteinä että kerronnallisina rakenteina. Alleviivatessaan ja tematisoidessaan vuorovaikutuksen välineellisyyttä ne ovat oleellinen henkilöhahmojen välisiin suhteisiin vaikuttava ja niiden merkitystä korostava piirre. Sosiaalinen media on enemmän kuin pelkkä väline vuorovaikutussuhteiden ylläpitoon: se on kanava, jonka avulla kertoja Atlas määrittää ja muodostaa omia ihmissuhteitaan ja käsityksiään muista henkilöhahmoista myös aktuaalissa tarinamaailmassa. Vastaavasti sähköposti ei ole vain jäännös 1990-luvulta, kuten Atlas luonnehtii (Z2, 221), vaan keino irtautua sosiaalisen median impulsiivisuudesta ja ylittää välimatkat, joita ei muutoin voi ylittää – olivatpa ne fyysisiä, kuten Atlaksen ja Elliottin välillä, tai emotionaalisia, kuten Atlaksen ja Sarah-Lin välillä.

Korkea-ahon ja Forsströmin kirjasarja on oiva esimerkki kirjallisuuden ja sitä ympäröivän mediaympäristön suhteesta. Kirjallisuus ja kirjallinen kerronta ovat aina omaksuneet vaikutteita ympäristöstään ja erilaiset teknologiset ja kommunikatiiviset kehityskulut löytävät nopeasti tiensä osaksi kertomuksia. Kaikkialle pesiytynyt tarinallisuuden idea herättää paatuneessakin narratologisissa utopistisen haavekuvan, ettei vaikutussuhde ole yksisuuntainen.³

Viitteet

- 1** Neljä romaania julkaissut Kaj Korkea-aho (s. 1983) on sukupolvensa tunnustetuimpia suomenruotsalaisia kirjailijoita ja palkittu mm. SLS:n kirjallisuuspalkinnolla sekä Kiitos kirjasta -mitalilla. Ted Forsström (s. 1983) on tullut tunnetuksi koomikkona sekä radion puolella juontajana, toimittajana, tuottajana sekä vastaavana tuottajana. Toisensa teini-ikäisistä tuntenut kaksikko on tehnyt huumoria ja komiikkaa radioon, teatteriin ja internetiin 2000-luvun alusta asti. Podcast *Ted & Kaj* on ilmestynyt yhtäjaksoisesti vuodesta 2015. *Zoo!* on ilmestynyt suomeksi Laura Beckin kääntämänä, ja Yle on tuottanut kirjasarjan pohjalta kaksi tuotantokautta (2020–2021) *Virala genier* (*Viraalit nerot*)-tv-sarjaa.
- 2** Lajityyppien jatkumoon viittaa myös englanninkielisessä tutkimuksessa käytetty käsite ”E-pistolary novel”, joka korostaa paitsi lajityypin teknologista perustaa, myös sen sijoittumista samalle jatkumolle kirjeromaanin (”epistolary novel”) kanssa (vrt. Santini 2019, 203 viite 1).
- 3** Artikkelit on osa Suomen Kulttuurirahaston tukemaa hanketta ”Sosiaalinen media ja (uusi) teknologia 2010-luvun kotimaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa”. Kiitän referenttiä, *Avaimen* toimittajia sekä muita käsikirjoitusta kommentoineita rakentavista ja tarkkanäköisistä huomioista.

Aineisto

- Korkea-aho, Kai & Ted Forsström 2017. *Zoo! #1: Virala genier* [=Z1]. Kuvittanut Pentti Otsamo. Helsinki: Förlaget.
- 2018. *Zoo! #2: Hjärtattack* [=Z2]. Kuvittanut Pentti Otsamo. Helsinki: Förlaget.
- 2019. *Zoo! #3: Kärlek plz* [=Z3]. Kuvittanut Pentti Otsamo. Helsinki: Förlaget.

Kirjallisuus

- Altman, Janet Gurkin 1982. *Epistolarity: Approaches to a Form*. Columbus: Ohio State University Press.
- boyd, danah 2012. Participating in the Always-On Lifestyle. Teoksessa *The Social Media Reader*. Ed. Michael Mandiberg. New York & London: New York University Press, 71–76.
- Calvino, Italo 1999. Nopeus. Teoksessa *Kuusi muistiota seuraavalle vuosituhanneelle*. (*Lezioni americane: Sei proposte per il prossimo millennio*, 1993.) Suom. Elina Suolahti. Helsinki: Loki-kirjat, 41–62.
- Douglas, Karen M. 2008. Antisocial communication on electronic mail and communication. Teoksessa *Mediated Interpersonal Communication*. Eds Elly A. Konijn, Sonja Utz, Martin Tanis & Susan B. Barnes. New York & London: Routledge, 200–214.
- Finn, Jerry 2004. A survey of online harassment at a university campus. *Journal of Interpersonal Violence* 19(4), 468–483. DOI: 10.1177/0886260503262083.
- Freedman, Gili, Darcey N. Powell, Benjamin Le & Kipling D. Williams 2019. Ghosting and destiny: Implicit theories of relationships predict beliefs about ghosting. *Journal of Social and Personal Relationships* 36(3), 905–924. DOI: 10.1177/0265407517748791.
- Gheorghiu, Oana-Celia 2014. The E-pistolary novel: Print screens of media-driven thoughts in David Llewellyn's *Eleven*. *Cultural Intertexts* 1–2/2014, 45–57.

- Heikkilä-Halttunen, Päivi 2013. Lasten- ja nuortenkirjallisuus kyseenalaistaa ja ottaa kantaa. Teoksessa *Suomen nykykirjallisuus I. Lajeja, poetiikka*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuus, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS, 247–269.
- Hinton, Sam & Larissa Hjorth 2013. *Understanding Social Media*. Los Angeles: SAGE.
- Keskinen, Mikko 2004. E-pistolary and E-loquence: Sylvia Brownrigg's *The Metaphysical Touch* as a novel of letters and voices in the age of e-mail communication. *Critique: Studies in Contemporary Fiction* 45(4), 383–404. DOI: 10.3200/CRIT.45.4.383-404.
- 2005. Sinulle on uutta postia: kirjeromaani sähköpostin aikakaudella. Teoksessa *Ilmaisun murroksia vuosituuhannen vaihteen suomalaisessa kulttuurissa*. Toim. Yrjö Heinonen, Leena Kirstinä & Urpo Kovala. Helsinki: SKS, 147–166.
- Laakso, Maria 2014a. "Pertules. Kyrppi. Jumittu." Nykynonsense ja huumori Kari Hotakaisen lastenkirjoissa. Teoksessa *Lastenkirja*. *Nyt*. Toim. Marleena Mustola. Helsinki: SKS, 27–45.
- 2014b. Huumorin ja ironian paikantuminen kuvan ja sanan välisiin jännitteisiin suhteisiin Kari Hotakaisen ja Priit Pärnin lastenkirjoissa. Teoksessa *Word and Image. Theoretical and Methodological Approaches*. Eds Mikko Höglund, Tommi Kakko, Mervi Miettinen, Hanna Parviainen & Paul Rickman. Tampere: Tampere Studies in Language, Translation and Literature. Series B2, 87–105.
- Lee, Eunji, Jung-Ah Lee, Jang Ho Moon & Yongjun Sung 2015. Pictures speak louder than words: Motivations for using Instagram. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 18(9), 552–556. DOI: 10.1089/cyber.2015.0157.
- Marttinen, Heta 2015. *Rajan tiloja. Luonnollisuus, luonnottomuus ja epäluonnottomuus 2000-luvun pohjoismaisissa autofiktioissa*. Jyväskylä Studies in Humanities 259. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Naslund J. A., K.A. Aschbrenner, L.A. Marsch & S. J. Bartels 2016. The future of mental health care: peer-to-peer support and social media. *Epidemiology and Psychiatric Sciences* 25(2), 113–122. DOI: 10.1017/S2045796015001067.
- Nünning, Ansgar 1997. "But why will you say that I am mad?" On the Theory, History, and Signals of Unreliable Narration in British Fiction. *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik* 22(1), 83–105.
- Roberts, James A. & Meredith E. David 2020. The Social Media Party: Fear of Missing Out (FoMO), social Media Intensity, Connection, and Well-Being. *International Journal of Human-Computer Interaction* 36(4), 386–392. DOI: 10.1080/10447318.2019.1646517.
- Pytash, Kristine E. & Richard E. Ferdig 2016. Understanding Technology-based Young Adult Literature. *The ALAN Review* 43(3), 49–60.
- Santini, Laura 2019. The short form reshaped: Email, blog, SMS, and MSN in twenty-first century e-pistolary novels. *Iperstoria – Testi Letterature Linguaggi* 14(Fall/Winter), 203–217.
- Strawhun, Jenna, Natasha Adams & Matthew T. Huss 2015. The Assessment of cyberstalking: An expanded examination including social networking, attachment, jealousy, and anger in relation to violence and abuse. Teoksessa *Perspectives on stalking: Victims, perpetrators, and cyberstalking*. Ed. Roland D. Maiuro. New York: Springer Publishing Company, 141–156.
- Suominen, Jaakko, Sari Östman, Petri Saarikoski & Riikka Turtiainen 2013. *Sosiaalisen median lyhyt historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Thomas, Bronwen 2012. *Fictional Dialogue. Speech and Conversation in the Modern and Postmodern Novel*. Lincoln & London: University of Nebraska Press. DOI: doi.org/10.2307/j.ctt1ddr5tg.
- Weigel, Anna Lena 2018. 'Fictions of the Internet': From Intermediality to Transmedia Storytelling in 21st-Century Novels. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Williams, K.D., K.T. Cheung & W. Choi 2000. Cyberostracism: Effects of being ignored over the Internet. *Journal of Personality and Social Psychology* 79(5), 748–762. DOI: 10.1037/0022-3514.79.5.74.